

Saldā ķirša klonu augšanas gaita Latvijas apstākļos

Sweet cherry clone growth in Latvia

Santa Celma^{1,2}, Mudrīte Daugaviete², Dagnija Lazdiņa², Daina Feldmane³, Dace Treigute², Uldis Daugavietis², Austra Zuševica²

1 Latvijas Lauksaimniecības universitāte/ Latvia University of Life Sciences and Technologies
2 Latvijas Valsts mežzinātnes institūts “Silava”/ Latvian State Forest Research Institute «Silava»
3 Dārzkopības institūts/ Institute of Horticulture

santa.celma@silava.lv, mudrite.daugaviete@silava.lv

Ievads

Klimatam pasiltinoties, paplašinās Latvijas klimatiskajiem apstākļiem piemērotu kokaugu audzēšana, tādējādi palielinās produktīvu koku sugu izvēle. Viena no šādām koku sugām ir salda ķirsis (*Prunus avium* L.). Latvijā jau tālā senatnē, apm. 10. gs., ir fiksēts salda ķirsis kā meža koku suga. Saldā ķirša jeb Eiropas ķirša koksne tiek augstu vērtēta. Šobrīd tiek implementēti vairāki projekti ar mērķi izpētīt un veicināt salda ķirša audzēšanas iespējas Latvijā.

Metodes

Apsekotas Latvijas mežaudzes un privātie mežu īpašumi un veikta kvalitatīvāko koku atlase, izvēloties 22 sēklu kokus. No tiem ievāktas sēklas un izaudzēts stādmateriāls, kurš iestādīts plantāciju mežos Talsu, Saldus, Tukuma un Cēsu novadu teritorijās. Plantāciju mežos un kokaugu stādījumos augošo koku izvērtēšana veikta 17-22 gadus vecumā.

2005. gadā iepirkts salda ķirša Truust F791 stādmateriāls no no Dānijas Universitātes Mežsaimniecības un ainavu koledžas pārziņā esošajām stadaudzētavām, kā arī AS «Latvijas Valsts Meži» kokaudzētava Kalsnavā iegādājās Zviedrijas salda ķirša klonus (nr. 9, nr. 10, nr. 13). To augšanas gaita novērtēta Dobeles un Bauskas novadu teritorijās.

Saldo ķiršu stādījumos lauksaimniecības zemēs uzmērīts: koku augstums (H), koku caurmērs krūšaugstumā (D), stumbra bezzaru daļas garums, pēdējo 5 gadu tekošā pieauguma aprēķināšanai veikts urbums koka krūšaugstumā un veikts krājas aprēķins.

Stādījumi

Saldā ķirša stādījums Bausk/Zied
Sweet cherry plantation Bausk/Zied

Saldā ķirša stādījums Dob/Ezer
Sweet cherry plantation Dob/Ezer

Rezultāti / Results

Vietējo klonu salda ķirša stādījumi dabiski sausās minerālaugsnes 22 gados vidējais augstums sasniedzis 12 – 15 m un krūšaugstuma caurmērs 12.5 – 16.4 cm. Nozīmīgs stumbru tilpuma pieaugums 157.7 dm³ konstatēts objektā Priek/Ozolb. Objekts atrodas Latvijas dienvidu daļā uz velēnu karbonātu augsnes (pH=6.1.) (Tabula 1).

Dānijas salda ķirša klona Truust F791 un Zviedrijas salda ķirša klonu nr. 9 un nr. 10, nr. 13 stādījumos koki krūšaugstumu (1.3 m) sasniedza jau otrajā, trešajā gadā pēc iestādīšanas, bet Latvijas izcelsmes stādmateriāls šo augstumu sasniedza tikai ceturtajā gadā (2. attēls).

Locally sourced planting material on naturally dry mineral soil, at the age of 22 reached the average height of 12 – 15 m and breast height diameter of 12.5 – 16.4 cm. Volume of 157.7 dm³ was recorded in Priek/Ozolb. Object is located on typical sod-calcareous soil (pH=6.1) in southern part of the country (Table 1).

Swedish clones nr. 9, nr. 10 and nr. 13 and Danish clone Truust F91 reached breast height (1.3 m) in two to three years after planting, whereas Latvian planting material reached the same height in four years (Figure 2).

Tabula 1. Saldā ķirša izmēģinājumu stādījumu raksturojums
Table 1. Characteristics of trial plantations of Wild cherry

Atrašanās vieta/ Site location	Stādu izcelsme/ Seedling origin	Augšnes tips*/ Soil type*	Koki ha ⁻¹ / Trees ha ⁻¹		Vecums/ Age	D, cm	H, m	V, dm ³ koks ⁻¹ / V, dm ³ tree ⁻¹	V, m ³ ha ⁻¹
			Iestādīti/ Planted	Palikuši/ Left					
Priekule (Priek/Ozolb)	Latvija/ Latvia	VKt/TSC	2000	984	22	16.4 ±4.0	15.1 ±1.4	157.7	155.2
Kuldīga (Kuld/Rumn)		Pgu/SSP	3300	1543	22	12.5 ±3.5	12.0 ±1.3	84.6	106.0
Smiltene (Smilt/Vecm)			2500	1898	18	11.2 ±3.6	9.8 ±1.2	58.6	111.2
Ķegums (Ķeg/Remb)			2500	800	18	13.2 ±2.6	9.8 ±1.2	103.5	51.3
Talsi (Tals/Zelt)	Dānija/ Denmark	PVv/SP	10000	3386	17	10.1 ±2.9	10.1 ±1.2	51.1	173.0
Bauska (Bausk/Zied)			2000	2000	9	10.6 ±2.0	7.9 ±0.6	50.9	127.2
Zviedrija/ Sweden	Zviedrija/ Sweden	VKt/TSC	2000	2000	7	7.5 ±2.5	5.2 ±1.2	17.6	43.9
			Dobele (Dob/Ezern)	2000	2000	7	3.0 ±1.2	3.6 ±3.1	2.1

*VKt – tipiskā velēnu karbonātaugsne / TSC – typical sod-calcareous soil

Pgu – velēnpodzolētā virsēji glejotā augsne / SSP – stagnogley sod-podzolic soil

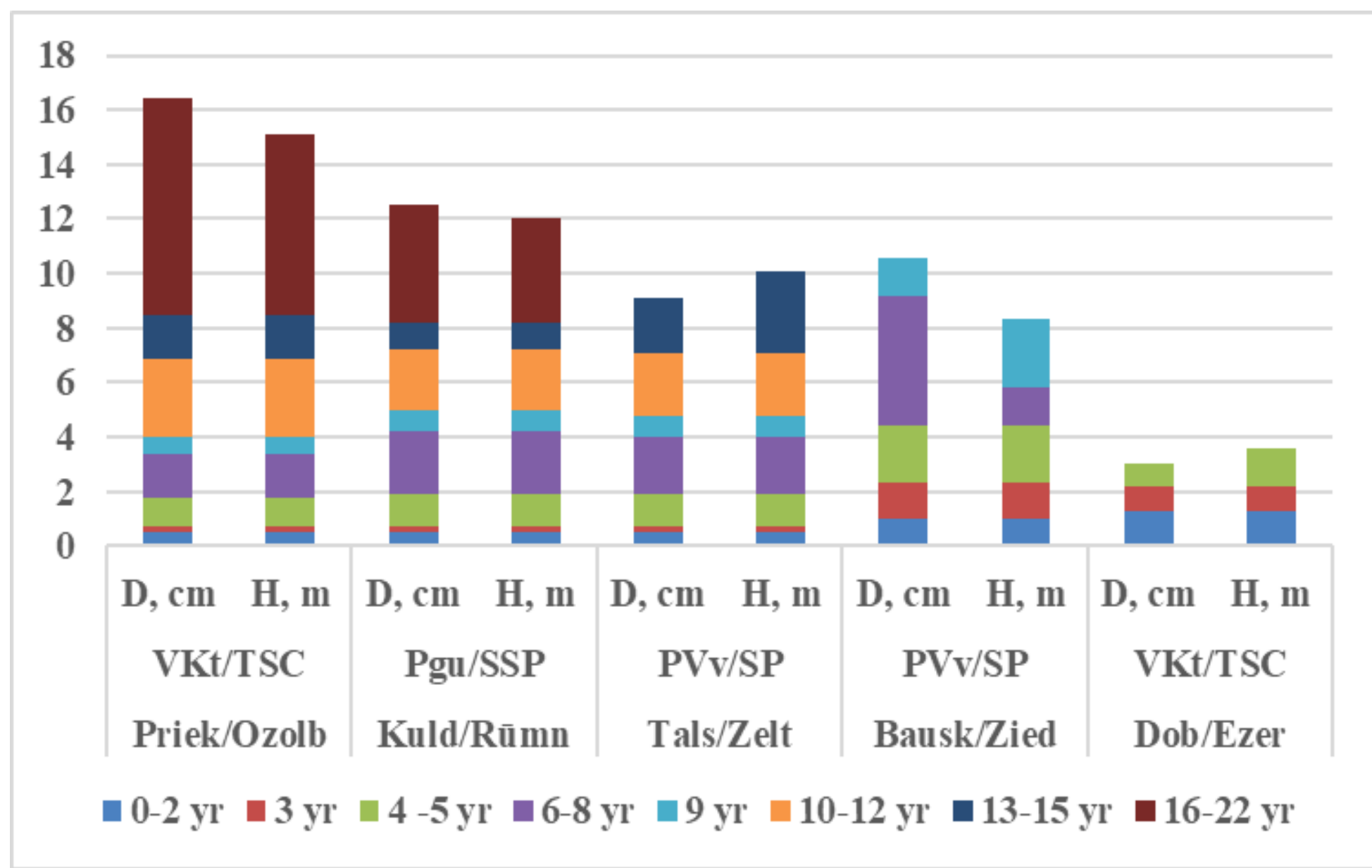
PVv – velēnu podzolaugsne / SP – sod-podzolic soil

Stādmateriāls no atlasītajiem mātes kokiem
Planting material from selected parent trees

2. attēls. Dažādu salda ķirša klonu krūšaugstuma caurmēra (D) un augstuma (H) augšanas gaitas dinamika 7-22-gadīgos stādījumos

Figure 2. Cumulative breast height diameter (D) and height (H) growth of various wild cherry clones in 7 to 22-year plantations.

Kopsavilkums / Summary

Šobrīd Latvijā nav vietējas izcelsmes klonu, kas uzrādītu tik pat labus augšanas rādītājus, kā Zviedrijas vai Dānijas kloni.

Lai veicinātu vietējas izcelsmes stādmateriāla attīstību un nodrošinātu salda ķirša audzēšanas ilgtspējību, kopā ar LLU Dārzkopības institūta zinātniekiem atlasītas deviņas šķirnes, kuras dod izcilu ogu ražu un tām piemīt koksnes produkcijai piemērotas īpašības: Indra, Ļeņingradskaja Čornaja, Arthur, Drogāna Dzeltenais, Brjanskaja Rozovaja, Eva, Vitenu Jodai, Meelika un Aija.

2021. gadā ierīkotas divas salda ķirša stādījumi - Bauskas novada Vecumnieku pagastā (SIA «Palus») lauksaimniecības zemē un Talsu novada Šķēdes pagastā (Meža pētīšanas stacija), gāršas meža tipa izcirtumā. Kur iestādīti gan ar mikroklonālo metodi pavairoti stādi, gan iepriekš minēto salda ķirša šķirņu stādi, ko nākotnē iespējams varēs izmantot reproduktīvā materiāla ieguvei.

Currently the studied sweet cherry clones of Swedish and Danish origin surpass local clones and cultivars in terms of growth rate.

To promote the development of local planting material and to ensure the sustainability of cherry plantations, nine cultivars with properties suited for wood production and exceptional fruit yield have been selected from Institute of Horticulture collection - Indra, Ļeņingradskaja Čornaja, Arthur, Drogāna Dzeltenais, Brjanskaja Rozovaja, Eva, Vitenu Jodai, Meelika and Aija.

In 2021. two sweet cherry plantations were established - on agricultural land in Bauska county Vecumnieki parish and on forest land in Talsi county, Šķēde parish. Micropropagated and selected planting material of local origin cultivars were planted.

“Saldā ķirša (*Prunus avium* L. syn. *Cerasus avium* Moench.) pavairošanas tehnoloģiju aprobācija un perspektīvo klonu atlase produktīvu lietkoksnē stādījumu ierīkošanai Latvijas klimatiskajos apstākļos” (LAD Nr. 19000-A01620-000088)

NACIONĀLAIS
ATTĪSTĪBAS
PLĀNS 2020

EIROPAS SAVIENĪBA
EIROPAS INVESTĒ LAUKU APVĪDOS
EIROPAS Lauksaimniecības fonda
lauku attīstībai

Atbalsta Zemkopības ministrija un Lauku atbalsta dienests